

'stöbern' jelentést már akár az egyjelentésű *piszkál*, akár a kétjelentésű *piszkol* igével lehetett kifejezni, a 'beschmutzen' jelentést azonban csakis a *piszkol* igével. (Az ugyane jelentésű *piszkít* ige ugyanis egészen fiatal képzés a *piszok* főnévből). Mivel pedig már több alkalommal (Nyelvtud. Alapelvei² 148. §, Magy. Igerag. Tört. 271. §, MNy. XXV, 176) igen sok példát idéztem arra a kivételnélkülinek látszó jelentéstani jelenségre, hogy a kétjelentésű szónak az a jelentése, melyet valamely egyjelentésű szóval is ki lehet fejezni, elavul, ezért egyáltalán nem meglepő, hogy a *piszkol* igének eredeti 'stöbern' jelentése már régen elavult és csak 'beschmutzen' jelentése maradt meg. A 'schmutz' jelentésű *piszok* főnév tehát ezek szerint nem alapszava a *piszkol* igének, hanem belőle való utólagos elvonás.

Megemlítem még ezzel kapcsolatban, hogy a *piszkál* és *piszkol* igék elavult *pisz alapszavából való származék a ma 'babrál, bibelődik, pepecsel' jelentésű *piszmog* ige is. Ennek -*m*-je mozzanatos, -*g*-je pedig gyakorító képző. És valamiként a (N. *pisza* >) *pisze* melléknév az elavult *pisz igének igeneve, éppen úgy igeneve a N. *piszma* melléknév is a már továbbképzett *piszmog* ige egykori *piszom (vö. pl. *fut*: R. *futam-ik*) alapszavának. És úglátszik igaza van Gombocznak (MNy. VIII, 121), hogy a *pimasz* mn. (> fn.) nem egyéb, mint e N. *piszma* mn.-nek hangátvetéses alakja.

Horger Antal.

NÉPNYELV, NÉPHAGYOMÁNY.

Nyíri, rétközi nóták.

1. Zöld búzába terem a mérges [kígyó, Sziép jányokbul van a legény- [csábító, Jaj Istenem, de boldog az, ki [esúnya, Szegény legény szívét nem szo- [morította.	Hogy a jánya nem megy fér- [hez soha.
2. Sziép a retek hónapos korába, Sziép a kisjány húsz éves ko- [rába, Húsz év után sirattya az any- [nya,	3. Tisza parttyán nem jó elalunni, Mer a Tisza kiszokott önteni, Eltanájsza a babámat vinni, Jaj de keservesen fogok sínni. (<i>Spanyol Borbála, 13 éves, Ajak</i>).
	4. Márványkübül, márványkübül [van a Tisza feneke, Gyöngge vagy még, gyöngge vagy [még babám a szerelemre, Gyöngeséged nem annyira saj- [nádom,

Szép vagy babám, jó vagy ba-
[bám, hogy kell tőled elválnom.

Márványkübül, márványkübül
[van a Rudol fejfája,

Rá van írva, rá van írva trón-
[örökös halála,

Ugyan Rudol mér ölted meg
[magadat,

Mér hattad itt szép Magyaror-
[szágotat.

(Fecák Gyula 14 éves, Balsa).

5. András fele az idő,
Gyakran tornyozik a felhő,
A havak is megindulnak,
Hegyet, vögyet beborítanak.

A bárányok sírnak-rínak,
A juhásznak panaszkodnak,
Hogy mongya meg a gazdának,
Vegyen szénát a juhának.

Van ojan sok humcut gazda,
Kij aszt mongya: hajcsd a gazra,
Van még tippant a bokorba,
Kaparja ki az ebatta.

Nem úgy van az iédes gazda,
Hogy a birkát hajcsd a gazra,
Ha a juhót nem telejjük,
Jövő nyáron meg se fejjük.

(vagy: Bárány se lesz, meg se
fejjük.)

Közli: Ortutay Gyula.

NÉPI FOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK.

A békési községi levéltárban őrzött Litterae Currentales viselettörténeti adatai.

I. Nagyalföld (Arad, Bács-Bodrog, Békés, Bereg, Borsod, Bihar, Heves, Pest, Szabolcs, Szatmár, Szolnok, Torontál, Ugocsa, Ungmegyék, Bánság, Hajdu terület, Jászság, Kis- és Nagy-Kunság).

Probatio calami! Egy rég letűnt időnek kedves emléke. Ma sohase írja senki, de ha XVIII. századbéli megfakult írásokat forgatunk, minden lépten-nyomon találkozunk vele és szinte halljuk a lúdtoll sercegését s magunk előtt látjuk a tollat faragó írnutudó embert, amint az érdes papirosból készült protocollum felé hajolva, a községháza nehéz szagú pipafüstös szobájában, a hivatalos asztalon egymasmellé rója a vármegyétől érkező hivatalos rendeleteket. És a currentális levelek egyre szaporodnak. Kötetekké dagadnak. Először egymás mellett fekszenek az asztalon, aztán bekerülnek a szekrénybe, onnan egy rossz ládába majd a padlás egyik zugába s végre nyom nélkül eltűnnek a kiseléjtezett írások közt. Szerencse, ha egy-egy levéltár rendezése alkalmával, mint értéktelen, közigazgatásilag nem használható okmányok, egy poros sarokban meghúzódhatnak. Ez a rendes sorsuk a mindenttudó currentális leveleknek.

¹ vékonyzárú fű.